

RAZGOVOR S HRVOJEM JURIĆEM (I)*

Razgovor vodili
ŠTEFANIJA KOŽIĆ I
MARKO FERBER

FERBER: Za početak, htjeli bismo Vas pitati o studentskim časopisima. Godine 1994. osnovan je časopis *Čemu* te se ove, 2019. godine obilježava 25 godina rada, odnosno kontinuiranog objavljivanja časopisa. Možete li nam, prema Vašem sjećanju, opisati kako je nastao i kako je u počecima izgledao časopis studenata filozofije *Čemu*?

JURIĆ: Moram odmah reći važnu stvar: nisam studirao na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, nego na tada još vrlo mladim Hrvatskim studijima, tako da nisam bio među osnivačima i urednicima časopisa *Čemu*, a ni među autorima u časopisu. U mojim studentskim danima sudjelovao sam u osnivanju i uređivanju časopisa za filozofiju studenata Hrvatskih studija – *Scopus*. Međutim, okolnosti pokretanja časopisa *Čemu* i krug ljudi koji su pokrenuli i uređivali taj časopis, barem u vrijeme kad sam ja studirao, meni je bio dobro poznat. Naime, bio sam u kolegijalnim, pa čak i prijateljskim odnosima s prvom uredničkom ekipom časopisa *Čemu*, studenti-

* Red. prof. dr. sc. Hrvoje Jurić rođen je 1975. u Bijaću. Od 1993. do 1998. studirao je filozofiju i komparativni studij hrvatske kulture na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu. Akademске godine 1998/1999. upisao je poslijediplomski studij filozofije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, gdje je doktorirao 2007. godine. Od 2000. zaposlen je na Odsjeku za filozofiju Filozofskog fakulteta, najprije kao znanstveni novak, a potom i kao mlađi asistent, asistent i viši asistent na Katedri za etiku. Godine 2009. izabran je u znanstveno-nastavno zvanje docenta, a 2013. u znanstveno-nastavno zvanje izvanrednog profesora te trenutno obnaša dužnost pročelnika odsjeka za filozofiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Od 2014. glavni je tajnik Znanstvenog centra izvrsnosti za integrativnu bioetiku. Održao je izlaganja na više od stotinu domaćih i međunarodnih znanstvenih skupova, a na dvadesetak drugih, domaćih i međunarodnih znanstvenih i stručnih skupova, sudjelovao je kao slušač i diskutant. Zamjenik je glavnog urednika časopisa Filozofska istraživanja i *Synthesis philosophica* te biblioteke Filozofska istraživanja pri Hrvatskom filozofskom društvu. Također, član je uredništva znanstvenih časopisa *Jahr*, *The Holistic Approach to Environment* i *In medias res* te član savjeta *Časopisa za primijenjene zdravstvene znanosti*. Trenutno je administrativni tajnik Hrvatskog filozofskog društva, glavni tajnik međunarodne znanstveno-kulturne manifestacije Lošinjski dani bioetike, član Organizacijskog odbora Dana Frane Petrića te član Odbora za međunarodnu suradnju i Odbora za arhivu Društva. Predsjednik je Hrvatskog bioetičkog društva od 2016. godine. Od 2011. godine počasni je član Bioetičkog društva Srbije. Obavljao je ili još uvijek obavlja funkcije u tijelima pri akademskim i državnim ustanovama te surađuje s različitim znanstvenim, kulturnim i socijalnim organizacijama, inicijativama i projektima. Primarno se bavi praktičkom filozofijom, etikom i bioetikom, a u područja njegova znanstvenog i stručnog interesa također spadaju i filozofija tehnike, filozofija prirode, filozofija medija, filozofijska hermeneutika, feministička i rodna teorija te socijalno-politička problematika.

ma i studenticama filozofije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, raznih generacija, ali uglavnom nešto starijim studentima i studenticama. Mislim da je prvi glavni urednik bio Tomislav Bogdan, uz njega su tu bili Dinko Župan, Pavel Gregorić i Bojan Štimec, a kasnije i Tomislav Medak, Dinko Telečan i Marina Protrka. Kad sam se ovih dana podsjetio na prve brojeve časopisa *Čemu*, iznenadio sam se ne našavši u impressumu Petra Milata jer sam ga smatrao jednim od urednika. Kako god bilo, suradnički je krug bio prilično širok i treba reći da u njemu nisu bili samo studenti i studentice Filozofskog fakulteta, nego i studenti i studentice drugih fakulteta, pa i autori i autorice koji nisu bili studenti i studentice. Kako su se generacije mijenjale, dolazili su novi ljudi, bilo je i kontinuiteta i diskontinuiteta u samom objavljivanju časopisa i u uređivačkoj politici, ali časopis je, kako vidimo, preživio, i ne samo to, nego je također stalno održavao zadovoljavajuću razinu kvalitete. Dakle, *Čemu* ima ne samo burnu nego i bogatu povijest. A što se tiče određenih uspona i padova, tako je to sa svim studentskim publikacijama jer njihov uspjeh ili neuspjeh zapravo ovisi o uspješnoj ili neuspješnoj izmjeni generacija. Meni je zato prvenstveno drago da časopis *Čemu* još uvijek postoji, a posebno me raduje to što primjećujem da je i ova aktualna uređivačka ekipa vrlo posvećena i da ne iznevjerava tradiciju časopisa, koja je respektabilna.

FERBER: Rekli ste da ste studirali na Hrvatskim studijima u Zagrebu, da je tamo osnovan časopis *Scopus*, da ste Vi bili jedan od urednika i da ste bili u kolegijalnim odnosima s uredništvom časopisa *Čemu*. Također, neposredno prije ovog razgovora, pokazali ste nam da je u prvom broju *Scopus*a objavljena recenzija jednoga broja časopisa *Čemu*. Koje su, prema Vama, bile glavne razlike između ta dva časopisa?

JURIĆ: Časopis za filozofiju studenata Hrvatskih studija *Scopus* pokrenut je 1996. godine, dvije godine nakon časopisa *Čemu*. Mogu vam reći, jer sam bio među pokretačima časopisa, da je časopis *Scopus* bio potaknut časopisom *Čemu*, ali ne u nekom negativnom smislu odmjeravanja, takmičenja, želje da se napravi nešto bolje ili da se nekog nadvlada, nego u sasvim pozitivnom smislu, a to je da smo i mi bili poželjeli napraviti svoj časopis koji bismo autonomno uređivali (premda smo uvijek bili pozvani na suradnju u časopisu *Čemu*). Htjeli smo napraviti svoj časopis jer je to bio jedan vrlo koherentan krug kolega i prijatelja, jednako kao što je to bio i uređivački krug *Čemua* u inicijalnoj fazi. „Tvrdu jezgru” *Scopus*a oblikovali smo, tako mi se to danas čini, Tomislav Bracanović, Boško Pešić i ja, premda su vrlo aktivni bili i neki drugi, primjerice Tomislav Zajec. Kada smo odlučili pokrenuti *Scopus*, došli smo s već gotovom idejom, pa čak i s prvim tekstovima u upravu tadašnjih Hrvatskih studija i pitali ih bi li htjeli financirati taj časopis. Ne samo da su odgovorili pozitivno nego su nas oduševljeno i svesrdno podržali. Dakle, mi smo u toj početnoj fazi, kad sam ja bio u uredništvu, a kasnije i glavni

urednik, imali snažnu podršku institucije za to što smo radili. Naravno da je, kao i *Čemu*, *Scopus* ovisio o volonterskom radu i samožrtvovanju redovnih obaveza i onog što bi se moglo nazvati studentskim životom. Ali ni za jedan broj *Scopus* nismo morali brinuti o financijskoj konstrukciji i mislim da se ta praksa održala i kasnije, kad smo mi prvi urednici završili studij i prepustili časopis drugima, mlađima. To spominjem zato što mislim da se *Čemu* od samih početaka suočavao s financijskim problemima. Uvijek se „krpalo” i tražilo financijska sredstva sa strane, pa je situacija s časopisom uvijek bila neizvjesna. To možda govori nešto i o statusu Filozofskog fakulteta i Hrvatskih studija u to vrijeme, u političkom smislu, što se reflektiralo i na politiku financiranja znanstvenih, obrazovnih i kulturnih aktivnosti. Što se tiče sličnosti i razlika između dvaju časopisa, gledajući prve brojeve časopisa *Čemu* i *Scopus*, rekao bih da je struktura bila ista. Nema tu mnogo prostora za originalnost pri uređivanju časopisa. Oba su časopisa stavljala naglasak na originalne radove, eseje, stručne radove, pa i, možemo reći, znanstvene radove. Ta se rubrika u *Scopusu* zvala „Ogledi”. Uz to i uz prigodne uvodnike, ako su bili potrebni, imali smo i rubriku s prijevodima relevantnih ili naprosto interesantnih filozofskih tekstova, zatim rubriku u kojoj smo objavljivali razgovore s filozofima, kao i rubriku s recenzijama, odnosno prikazima recentne knjiške produkcije, uglavnom filozofske. Sve se to, možda pod drugim imenom, može pronaći i u časopisu *Čemu*. *Scopus* je, u pogledu strukture, bio malo inovativniji jer je imao i rubriku „Dogadanja” u kojoj se izvještavalo o različitim filozofskim konferencijama, tribinama, promocijama knjiga i sličnome. Pritom smo se u *Scopusu* dosta ugledali na *Filozofska istraživanja* kao naš najrespektabilniji filozofski časopis. Mi smo već u tim studentskim danima surađivali s *Filozofskim istraživanjima* pišući upravo izvještaje o „filozofskom životu”, eventualno recenzije knjiga, a kasnije i neke originalne znanstvene članke. Isto važi i za ekipu iz časopisa *Čemu* jer su neki od njih također surađivali s *Filozofskim istraživanjima* i sigurno je i njima taj časopis bio neka vrsta uzora pri oblikovanju i uređivanju filozofskog časopisa. Toliko o sličnostima i razlikama u formalnom, strukturnom smislu. A što se tiče sadržaja i tema u časopisima *Scopus* i *Čemu*, ne mogu pronaći neke velike razlike i ne mogu reći da je *Scopus* bio jedne filozofske orijentacije, a *Čemu* neke druge, osim što je možda u *Scopusu* bilo više naglaska na klasičnoj filozofiji te hrvatskoj filozofiji, što je imalo veze i sa studijima koje smo pohađali. Studentski časopisi uvijek su na neki način odraz studija koji studenti pohađaju i neminovno je da se osnovna orijentacija studija, kao i orijentacije pojedinih profesora i profesorica, odražava u određenom časopisu. Međutim, između *Scopus*a i *Čemua* postojala je suradnja, neki studenti i studentice objavljivali su i u jednom i u drugom časopisu. Kao što smo maločas ustanovili, u prvom je broju *Scopus*a izašla recenzija časopisa *Čemu*, koju je napisao Boško Pešić. Osim toga, ono što je možda još važnije od formalnih oblika suradnje jest to što smo se mi međusobno družili po

studentskim domovima i drugdje. Nismo imali nikakvih predrasuda kako se to često, u to napeto vrijeme, od nas očekivalo. Ako su ustanove tada bile u neakvoj napetosti ili čak nekakvom sukobu, među nama se to nije primjećivalo. Štoviše, rekao bih da smo imali aktivan odnos suradnje među studentima i studenticama jedne i druge institucije.

KOŽIĆ: Spomenuli ste kategorije, odnosno rubrike u tim dvama časopisima, koje su se u *Scopusu* zvale „Ogledima”, a u Čemuu „Filozofskim bilježnicama”. Vidite li neku posebnu važnost te kategorije ili rubrike, nešto što je baš primjereno studentima kao slobodnija forma? Ili je, zbog te slobodnije forme, zapravo teže napisati jedan filozofski esej nego neki formalno određeniji tekst?

JURIĆ: Mislim da bi svaki časopis, pa tako i neki studentski časopis, trebao raditi na raznolikosti i biti ne samo tolerantan spram raznih pristupa u formalnom i sadržajnom pogledu, nego i poticati raznolikost. U časopisima o kojima razgovaramo naglasak je očigledno na vlastitim autorskim radovima, bilo da se radi o esejima, stručnim radovima ili izvornim znanstvenim člancima, pri čemu smatram da studenti i studentice također mogu napisati takozvani izvorni znanstveni članak, iako neki stariji kolege i kolegice tradicionalno smatraju da to nije moguće, ili pak da se „pravo” na pisanje izvornih znanstvenih članaka stječe tek diplomom. U svakom slučaju, u časopisima *Čemu* i *Scopus* naglasak je bio na takvim originalnim tekstovima, kako god ih mi nazivali ili kategorizirali. I dobro je da je tome bilo tako i da je još uvijek tako. Smatram da bi časopis koji bi se zadržao samo na tom tipu tekstova bio krnj, invalidan jer je važna funkcija znanstvenih, stručnih i kulturnih časopisa da izvještavaju o znanstvenom, stručnom i kulturnom životu, u ovom slučaju o filozofskom životu, u smislu praćenja filozofske produkcije i filozofskih događanja te razgovora s relevantnim osobama, onima čije su misli od interesa čitateljstvu određenog časopisa.

FERBER: Smatrate li da su takvi časopisi potrebni studentima? Otkuda uopće potreba za studentskim filozofskim časopisima u vrijeme devedesetih godina koje je umnogome bile drugačije nego današnje vrijeme kada imamo više sadržaja i načina njihova posredovanja, a ipak je utjecaj časopisa slabiji? Možete li tome pristupiti iz ondašnje perspektive studenta i iz današnje perspektive profesora?

JURIĆ: Kao današnji profesor i kao negdašnji student isto mislim vezano za studentske časopise, filozofske i ine. Na pitanje jesu li takvi časopisi potrebni, odgovor je vrlo jednostavan: naravno da su potrebni! I to ne samo studentima i studenticama nego i svim drugima koji su potencijalno čitateljstvo, bilo da se radi o filozofiji i drugim znanostima ili o obrazovanju, kulturi i društvu. Sve što

se može reći u prilog studentskim filozofskim časopisima, možemo reći i za postojanje filozofskih časopisa općenito. Međutim, studentski filozofski časopisi na poseban način dinamiziraju filozofski život. Osim što, kakvi god bili, obogaćuju filozofsku produkciju, studentski časopisi često obrađuju teme koje su zanemarene u filozofskom *mainstreamu*. Ako uzmemo *Scopus* i *Čemu* kao primjer, a možemo tu spomenuti i *Bilten* s osječkog Filozofskog fakulteta, oni donose ono što naši drugi filozofski časopisi ne donose, a to su prijevodi. Također, posebnu pažnju pridaju recenzijama i prikazima novijih filozofskih relevantnih knjiga i eventualno nude još i osvrtu na filozofska događanja. Druga stvar zbog koje smatram studentske časopise važnima jest to što oni artikuliraju studentske filozofske interese, koji su često raspršeni u složenim strukturama studija. Artikulirajući na taj način studentske filozofske interese, oni doprinose oblikovanju generacijskog duha, odnosno samoosvješćivanju jedne generacije studenata filozofije. Ima još jedna stvar koja je važna, rekao bih čak i najvažnija, a to je što su studentski časopisi, uključujući i filozofske, vježbalište za ozbiljan i sustavan znanstveni rad i u aspektu istraživanja i u aspektu pisanja. Mogu vam reći da sam u studentskim danima učio pisati tekst pišući tekstove za časopis *Scopus* i drugdje gdje sam tada objavljivao. Pisanje nije nikada jednosmjernan proces u smislu da imamo neku gotovu misao u glavi, pa ju samo bacimo na papir ili na ekran, nego kada pišemo uvijek moramo misliti na drugoga, čitatelja, a osim toga, uvijek se ugledamo na druge i želimo biti dobri kao drugi, ili pak želimo biti bolji od drugih. Kroz cijeli taj proces, čovjek nauči artikulirati svoju misao i uobličiti je u suvisao i uredan tekst, a prethodno i provesti istraživanje. Studentski su filozofski časopisi važni zato što su možda i najzahtjevniji aspekt onoga što se naziva izvannastavnim aktivnostima. Važni su, dakako, i simpoziji i neki drugi vidovi okupljanja stručnog i znanstvenog karaktera, ali kao što i sami znate kao urednici i urednice, dovesti časopis od ideje o časopisu do tiskanog broja koji će ostati za povijest dug je, težak, ponekad i mučan proces, ali sve se to naplati s onim što se usput nauči i s osjećajem zadovoljstva da ste objavili neko djelo i prepustili ga javnosti. Takve izvannastavne aktivnosti nešto su što je između studija i slobodnog vremena u smislu opuštanja i zabave. Ni jedno ni drugo ne treba podcijeniti. Treba ozbiljno, temeljito i kontinuirano studirati, treba se i zabavljati u ovim najintenzivnijim godinama vašeg života, ali ako se hoće voditi jedan reflektirani i smisleni studentski život, onda su izvannastavne aktivnosti dobrodošle, pa i nužne. Kao profesor mogu dodati i to da nije manje važna stvar ni to što preko studentskih časopisa profesori i profesorice mogu bolje upoznati svoje studente i studentice, njihove interese i sposobnosti. Mi se susrećemo u zadanim formama kao što su predavanja, seminari i neke druge srodne aktivnosti, ali razmišljati u miru i temeljito o tome tko su naši studenti i studentice najbolje možemo kada čitamo vaše artikulirane i uobličene misli, koje nisu iznuđene studijskim obavezama. Nekada se veselimo

zato što ste vrlo uspješni u svojim istraživanjima i pisanju, a nekada očajavamo, ali ne zbog kvalitete članaka objavljenih u časopisu, nego zato što često u nastavnom procesu ne uspijevamo prepoznati ono što vidimo na stranicama časopisa.

KOŽIĆ: Za kolegije *etika*, *bioetika* i za seminare koje držite dobivate popriličan broj studentskih seminarskih radova. Kakav je Vaš generalni dojam o tome kako studenti pišu?

JURIĆ: Kada sam rekao da su studentski časopisi dobro vježbalište za pisanje, zapravo sam u vidu imao činjenicu da su studentski seminarski radovi većinom prosječni ili ispodprosječni, čime ne želim reći da studenti nemaju sposobnosti, nego da se ne trude dovoljno. Naravno i na nastavnima je da intenzivno rade sa studentima pri pisanju njihovih radova te da se radovi komentiraju i poboljšavaju. Svaki nastavnik to ima u vidu, ali se tome ne posvećuje svatko u dovoljnoj mjeri, što izričem i kao autokritiku. Naime, u studentskim radovima koji imaju ambiciju da budu znanstveni ima izvrsnih radova. Također, i među onima koji su pisani „zbrda-zdola” i u zadnji čas ima izvrsnih radova – češće po ideji koja se pojavi, a rjeđe po formi. Neki seminarski radovi koji su pisani za moje seminare sasvim su sigurno kandidati za objavljivanje u časopisu ili za izlaganje na nekoj konferenciji. Kad god sam u prilici ili kada primijetim pojačan interes za rad, sugeriram studentima i studenticama da se seminarski rad razradi i objavi. Ako seminarski radovi završavaju samo u profesorskim ladicama ili u kompjutorskim folderima, to je šteta. Bilo bi dobro da svi studenti i studentice imaju u vidu mogućnost da, uz dodatni trud, mogu objaviti svoje radove, a u tome bi im profesori i profesorice trebali pripomoći. Bit će im jednom drago kao što je drago i svima nama koji smo u studentskim danima zabilježili i objavili svoje ne uvijek pročišćene, razrađene i zaokružene misli. Istina je da čovjeku uvijek bude malo neugodno nakon pet, deset ili dvadeset godina čitati što je mislio i kako je pisao onomad, ali ima u tome i nekog posebnog zadovoljstva, ili čak ponosa zbog hrabrosti da se nešto javno iskaže, objavi.

FERBER: Pomaže li studentima izvannastavna aktivnost pri njihovom osposobljavanju, ili čak pri zapošljavanju u struci? Možete li izdvojiti neke autore i autorice studentskih radova koji su, zahvaljujući izvanstudijskim aktivnostima, postigli uspjeh u struci?

JURIĆ: Jasno je da nakon studija na Filozofskom fakultetu (uključujući i studij filozofije) nema garancije da će se netko zaposliti – u šali bismo mogli reći da možda čak postoji i neka kontraindikacija između studija i zaposlenja, ali sigurno je da izvannastavne aktivnosti razvijaju neke vještine koje su važne za kasniji znanstveni i nastavni rad, premda nekog autoputa od uspješnog studiranja i uspješnog

izvršavanja izvannastavnih aktivnosti do zaposlenja, nažalost nema. Ipak, rekao bih da sposobnosti koje se stežu u izvannastavnim aktivnostima pomažu kasnijem zaposlenju i kasnijoj znanstveno-nastavnoj karijeri. Osim toga, činjenica da netko u vrijeme studija čini više od onoga što je propisano i obavezno pokazuje da ta osoba ima dodatnu motivaciju za rad u određenom području, što se onda može isplatiti i na tzv. tržištu rada. Gledamo li unazad, do prvih brojeva časopisa *Čemu* i *Scopus*, gotovo svi urednici i autori ostvarili su, kako se kaže, uspješnu karijeru. Ako prolistate impressume časopisa, sastave uredništava i sadržaje pojedinih brojeva, vidjet ćete da je većina osoba ostvarila neku karijeru, ne nužno u filozofiji. U to se vrijeme filozofija studirala dvopredmetno tako da je netko tko je studirao filozofiju i kroatistiku postao možda uspješan kroatist, netko tko je studirao filozofiju i informacijske znanosti danas možda radi u *business*-sektoru, netko tko je studirao pravo i filozofiju sada je pravnik itd. Bio sam vrlo zadovoljan kada sam, na vaš poticaj, pregledao stare brojeve *Čemua* i *Scopusa* i ustanovio da su mnogi urednici i urednice te autori i autorice danas značajna imena u filozofiji ili nečemu što je filozofiji blisko. To je ohrabrujuće za sve one koji se trenutno bave tim napornim, a smatra se i uzaludnim poslom. Na prvi pogled, to se možda čini uzaludnim, ali ništa od toga nije uzaludno. Naravno da ne trebamo gledati samo na tržište rada, zaposlenje i materijalne koristi koje iz toga proizlaze, nego i na duhovno obogaćenje, vlastito i zajedničko, ali čak i u pogledu vještina koje se stežu uredničkim i autorskim radom u izvannastavnim aktivnostima, rad u časopisima poput časopisa *Čemu* itekako je smislen.

FERBER: Dodao bih da je pritom važno i jačanje karaktera...

JURIĆ: Istina, jedan važan aspekt rada u časopisu je timski, grupni, zajednički rad. Svi mi možda imamo prirodnu predispoziciju za kooperaciju, za solidarnost, za međusobno pomaganje kako bi rekao Kropotkin, ali itekako se moramo truditi da te svoje mogućnosti realiziramo, pogotovo zbog različitih konteksta u kojima se nalazimo, a koji nikad nisu idealni. Često je to vrlo teško i vi to dobro znate. Vi koji danas uređujete časopis *Čemu* ste se, kao i mi onomad, manje-više slučajno našli na jednome mjestu i ustanovljavate da se oko nekih temeljnih stvari slažete, oko nekih polazišta i ciljeva, ali čim se krene u ozbiljniji, sustavniji rad u kojemu bi se ideje realizirale, postaju jasnijima razlike u mišljenjima i distance se povećavaju, pa se onda treba truditi kako bi neka zajednička ideja ostala u središtu i kako bi svi imali priliku da se pomalo prilagođavaju, težeći zajedničkom cilju i ostvarujući rezultate u kojima se sve one manje razlike neće vidjeti. To doprinosi, vezano za vaše pitanje, jačanju individualnog karaktera, ali još je važnije promišljanje i življenje zajedništva što se u ovakvim situacijama nužno zbiva, a u današnje vrijeme krivo shvaćenog atomiziranog individualizma i pasivnosti i cinizma, to nam postaje nasušna potreba.



***„Istina, jedan važan aspekt
rada u časopisu je timski,
grupni, zajednički rad.“***

HRVOJE JURIC